Valiokunnan lausunto TrVL 15/2018 vp– E 80/2017 vp

Tarkastusvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: EMU:n kehittäminen

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: EMU:n kehittäminen (E 80/2017 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Valtioneuvoston selvitys: EMU:n kehittäminen (E 80/2017 vp): Tarkastusvaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä EJ 26/2018 vp — E 80/2017 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- finanssineuvos, sihteeristön päällikkö Marketta Henriksson, valtiovarainministeriö
- finanssineuvos Pekka Morén, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Johanna von Knorring, valtiovarainministeriö
- talouspoliittinen neuvonantaja Ismo Grönroos-Saikkala, Euroopan komission Suomen-edustusto
- johtokunnan neuvonantaja Lauri Kajanoja, Suomen Pankki
- toimitusjohtaja Vesa Vihriälä, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- tutkimuskoordinaattori, ennustepäällikkö Ilkka Kiema, Palkansaajien tutkimuslaitos
- ennustepäällikkö Janne Huovari, Pellervon taloustutkimus PTT

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Valtioneuvoston kanta

Suomi osallistuu aktiivisesti markkinatalouden perusperiaatteisiin ja sijoittajavastuuseen nojaavaan EMU:n toimintaedellytysten vahvistamiseen. Suomi pyrkii myös palauttamaan nobail-outperiaatteen uskottavuuden ja tähtää EMU:a koskevissa neuvotteluissa siihen, että talous- ja rahaliiton toimintaa ohjaavat terveet kannusteet. Suomi korostaa EU:n perussopimusten merkitystä terveen talouspolitiikan edistämisessä sekä talous- ja rahaliiton kehittämisen lähtökohtana. Samalla on varmistuttava talous- ja rahaliiton demokraattisesta legitimiteetistä.

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto TrVL 15/2018 vp

Suomi pitää erityisen tärkeänä toimivien valtioiden velkajärjestelymenettelyiden luomista sekä pankkien ja valtioiden välisen kohtalonyhteyden merkittävää heikentämistä. Osana EMU:n vakauden lisäämistä ja toiminnan parantamista Suomi voi tukea monivuotisen rahoituskehyksen ja EU-budjetin kehittämistä siten, että euroalueen mahdolliset erityistarpeet tulisivat aiempaa paremmin huomioiduiksi.

Paremmin kohdistettu, jäsenmaiden lähentymistä edistävä ja määrältään maltillinen, sekä selkeästi rajattu rahoitus euroalueen erityistarpeisiin EU-budjetissa voi olla joissakin tilanteissa hyödyllistä. Tällaiset erityistarpeet voisivat koskea esimerkiksi kilpailukyvyn ja rakenneuudistusten edistämistä tai nuorisotyöttömyyden vähentämistä. Tarvittava rahoitus tulisi pääosin järjestää uudelleenkohdentamalla jo olemassa olevaa EU-rahoitusta. EU-budjetin hyödyntämisellä vältettäisiin uusien instituutioiden luominen pelkästään euromaille ja siten tarpeetonta eriytymistä ja vastakkainasettelua unionissa. Suomen nettomaksuosuuden täytyy kuitenkin pysyä kohtuullisena ja oikeudenmukaisena.

Suomen näkemyksen mukaan euroalueelle ei ole tarvetta perustaa uusia makrotaloudellisia vakautusjärjestelyitä suhdanteiden tasaamiseksi, kuten yhteiseurooppalaista työttömyysvakuutusta tai pahan päivän rahastoa. Hallituksen mukaan tällaisia järjestelyitä ei voisi toteuttaa reilulta pohjalta, niiden tosiasiallinen hyöty olisi vaatimaton ja vaarana olisi järjestelyiden muuttuminen pysyviksi tulonsiirroiksi jäsenmaiden välillä.

Edellä todetuin syin hallitus on katsonut, ettei ole perusteita luoda erillistä eurobudjettia nykyisten vakiintuneiden unionin instituutioiden rinnalle.

Suomen täsmällisempiä kantoja sekä taustoja EMU:n kehittämiseen on käsitelty valtioneuvoston selvityksessä E 80/2017 vp.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valtioneuvoston jatkokirjelmässä EJ 26/2018 vp — E 80/2017 vp saatetaan eduskunnan tietoon EMU:n kehittämisen tilannekuva. Valmistelua jatketaan keväällä 2019, ja euroryhmä valmistelee kesäkuun eurohuippukokoukselle esityksiä kolmesta asiakokonaisuudesta: pankkiunionin loppuunsaattaminen, Euroopan vakausmekanismin (EVM) kehittäminen sekä euroalueen talousarvioväline.

Kreikan ajauduttua velkakriisiin vuonna 2010 Euroopan talous- ja rahaliiton (EMU) puutteita ryhdyttiin korjaamaan monenlaisin toimin talous- ja rahaliiton kehittämiseksi sekä kriisin voittamiseksi. Näitä ovat taloudellisen koordinaation vahvistaminen uudella lainsäädännöllä vuodesta 2011 alkaen, Euroopan vakausmekanismin perustaminen sekä pankkiunionin perustamispäätös vuonna 2012. Merkittävistä uudistuksista huolimatta EMU:n rakenne on asiantuntija-arvioiden mukaan edelleen epätäydellinen. Viime vuosina on käyty laajaa keskustelua EMU:n kehittämisestä ja ongelmiin on tarjottu kahdenlaisia ratkaisumalleja. Yksi ajattelutapa korostaa lisääntyvää yhteisvastuuta ja jäsenvaltioiden välisiä tulonsiirtoja, mikä edellyttäisi syvempää talouspolitiikan keskitettyä ohjausta. Toinen ajattelutapa korostaa jäsenmaiden talouspoliittista suvereniteettia ja markkinoiden kautta tapahtuvaa ohjausta.

Valiokunnan lausunto TrVL 15/2018 vp

Suomen linjana EMU:n kehittämisessä on painottaa jäsenmaiden omaa vastuuta ja suostua vain rajatusti yhteisvastuullisiin järjestelyihin. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat pitävät tätä lähtökohtaisesti järkevänä. Asiantuntijat kiinnittävät kuitenkin huomiota siihen, että valuuttaunioni ei voi toimia täysin ilman joitakin riskinjakomekanismeja. Esimerkiksi eurokriisin myötä syntyneet vaikutukset Suomen valtiontalouteen olisivat voineet olla huomattavasti nyt nähtyjä suuremmat ilman yhteisiä päätöksiä rahoitusvakausvälineistä ja niiden käytöstä. Valiokunnan saamien asiantuntija-arvioiden mukaan velkatasot euroalueella ovat edelleen korkeita ja euroalueen kyky vastata uusiin kriiseihin on heikko. Tämä korostaa käynnissä olevien uudistusten loppuunsaattamisen merkitystä.

Valiokunta on käsitellyt EMU:n kehittämiseen liittyviä näkökohtia aiemmissa lausunnoissaan (TrVL 5/2018 vp, TrVL 7/2018 vp, TrVL 11/2018 vp) ja toistaa tässä johtopäätöksenään, että EMU:n vakaus ja hyvä toiminta ovat Suomelle tärkeitä. Vuonna 2010 alkaneen eurokriisin myötä jäsenmaiden tukemiseksi perustetuista kriisienhallintamekanismeista erityisesti EVM on osoittautunut toimivaksi. Uskottava kehikko sijoittajavastuun toteuttamiselle valtioiden velkaongelmien hoitamisessa kuitenkin puuttuu.

Valiokunta katsoo, että pankkiunioni on tärkeä saada toimimaan. Tämän vuoksi valiokunta painottaa edelleen myös sitä, että sijoittajavastuun toteutuminen on välttämätöntä moraalikadon estämiseksi. Järjestämättömien luottojen vähentämistä tulee kiirehtiä, jotta pankkiunionin loppuunsaattamisessa voidaan edetä ja yhteinen talletussuojajärjestelmä saadaan perustettua.

Valiokunnan mielestä tärkeä huomioonotettava näkökulma EMU:n kehittämisessä on uudistusten vaikutus Suomen valtion vastuisiin ja riskienhallintaan. Valiokunta katsoo, että eurojärjestelmän toimivuuden varmistamisen ohella on myös pidettävä huolta siitä, että Suomen valtion vastuut ovat rajatut ja riskienhallinta toimivaa.

Suomi toimii EU-puheenjohtajamaana vuoden 2019 jälkipuoliskolla. Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella on käsittelyssä muun muassa EMU:n kehittäminen. Valiokunnan mielestä on tärkeää, että Suomi aktiivisesti muodostaa oman kantansa euroalueen tulevaisuudesta riskinäkökohdat huomioiden. Myös mahdolliset vaikutukset eduskunnan budjetti- ja valvontavaltaan tulee ottaa huomioon.

Lausunnossaan TrVL 5/2018 vp — E 115/2017 vp valiokunta katsoi, että on tärkeää, että valtioneuvosto toimii aktiivisesti tärkeiden periaatteiden edistämiseksi ja varautuu kompromisseihin vähemmän tärkeissä asioissa, mikäli se on tarpeen hyvän kokonaisuuden aikaansaamiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että kaikkien EU-instituutioiden julkinen ulkoinen valvonta on kaikissa tapauksissa asianmukaisesti hoidettu. Tämä on tärkeää tiedostaa, sillä esimerkiksi akuutin kriisin aikaan nopeassa aikataulussa perustetun Euroopan rahoitusvakausvälineen (ERVV) ulkoinen valvonta jäi puutteelliseksi. Hallitusten välisellä sopimuksella perustetun Euroopan vakausmekanismin (EVM) perustamisen yhteydessä riittävän ulkoisen valvonnan kirjaamisesta EVM-sopimukseen huolehdittiin vasta ylimpien kansallisten tarkastusviranomaisten aloitteesta. EVM:n kehittämisessä tulee lisäksi huomioida tuen tiukka ehdollisuus, velkajärjestelyn mahdollisuus sekä kannustimet nopeaan tuesta irtautumiseen.

Valiokunnan kuulemat asiantuntijat kiinnittivät huomiota siihen, että velkatasot euroalueella ovat edelleen korkeita ja euroalueen kyky vastata uusiin kriiseihin on heikko. Erityisesti Italian julkisen talouden tilanne on vakava, ja Italian julkinen velka on vakiintunut noin 130 % bruttokansantuotteesta vastaavalle tasolle. Koska euroalueen velkaongelmat eivät ole korjaantuneet, valiokunta painottaa jäsenmaiden omaa vastuuta ja korostaa varovaisuutta, kun tehdään päätöksiä EMU:n kehittämisestä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Tarkastusvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 14.2.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Eero Heinäluoma sd
varapuheenjohtaja Olavi Ala-Nissilä kesk
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Eero Lehti kok (osittain)
jäsen Maria Lohela liik
jäsen Eero Reijonen kesk
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Pia Viitanen sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heidi Silvennoinen.